

# اسرار تجاری در دنیای مجازی

رایف

**هادی شفیعی**

مدرس دانشگاه

وکیل پایه یک دادگستری

**مهدی رضائی فر**

عضو هیأت علمی دانشکده

آزاد اسلامی واحد هشتگرد

وکیل پایه یک دادگستری

**دکتر علی زارع**

عضو هیأت علمی دانشگاه

آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

وکیل پایه یک دادگستری

**انتشارات جاودانه**

سرشناسه : زارع، علی، ۱۳۵۳-  
 عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام  
 عنوان و نام پدیدآور : اسرار تجاری در دنیای مجازی / تألیف: علی زارع، مهدی رضائی فر، هادی شفیع  
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۵  
 مشخصات ظاهری : ۲۰۰ ص.  
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۳۰۸-۷  
 وضعیت فهرست، سی: فیپا  
 موضوع : بازرگانی الکترونیکی - - قوانین و مقررات - - ایران  
 شناسه افزوده : رضائی فر، مهدی، ۱۳۶۳-  
 شناسه افزوده : شفیع، هادی، ۱۳۶۵-  
 رده‌بندی کنگره : ۳۹۵ : الف ۵۲ / ز KM۹۲۰  
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۱ : ۵۰۷  
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۰۱۹۴۰



عنوان کتاب: اسرار تجاری در دنیای مجازی  
 تألیف: دکتر علی زارع، مهدی رضائی فر، هادی شفیع  
 ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل  
 ناظر فنی: امین لشکری  
 نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۵  
 قطع و تیراژ: وزیری، ۵۰۰ نسخه  
 قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال  
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۳۰۸-۷

<http://www.jangal.com>

[email: info@junglepub.org](mailto:info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۶۷-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات می‌باشد»

# فهرست مطالب

## چکیده

## مقدمه

### فصل اول: بنیای دیجیتالی در ارتباط با اسرار تجاری..... ۱

مبحث اول: مفهوم دنیای مجازی..... ۱

مبحث دوم: داده پیام..... ۳

گفتار اول: مفهوم داده پیام..... ۳

گفتار دوم: ابررای و لایه داده پیام..... ۴

گفتار سوم: مصادیر داده پیام..... ۵

گفتار چهارم: تجارت الکترونیک..... ۵

گفتار پنجم: قابلیت استناد به داده پیام الکترونیکی در بستر مبادلات..... ۷

گفتار ششم: ضرورت مطالعه مبادله داده پیام در ارتباط با سر تجاری..... ۹

گفتار هفتم: شیوه‌های انتقال داده پیام..... ۱۲

بند اول: انتقال داده پیام از طریق تلگرام، تلکس، تیکتی و یا نمابر..... ۱۳

بند دوم: انتقال داده پیام از طریق «پایگاه داده»..... ۱۵

بند سوم: ارسال داده پیام از طریق پست الکترونیکی..... ۱۷

بند چهارم: مبادله پیام از طریق مبادله الکترونیکی داده‌ها..... ۱۸

مبحث سوم: اهمیت و سیر تاریخی اسرار تجاری الکترونیکی..... ۱۹

گفتار اول: اهمیت حفظ اسرار تجاری دیجیتالی..... ۱۹

گفتار دوم: سیر تاریخی حمایت اسرار تجاری از محیط فیزیکی تا محیط مجازی..... ۲۱

### فصل دوم: اسرار تجاری دیجیتالی..... ۲۷

مبحث اول: بررسی اصل آزادی اطلاعات و استثنائات آن..... ۲۷

گفتار اول: اصل آزادی اطلاعات..... ۲۷

گفتار دوم: استثنائات اصل آزادی اطلاعات..... ۲۸

- بند اول: اسرار خاص برای جلوگیری از بی‌نظمی..... ۲۸
- بند دوم: اسرار حرفه‌ای در دنیای مجازی..... ۲۹
- بند سوم: اسرار خصوصی در دنیای مجازی..... ۳۰
- بند چهارم: اسرار دولتی یا عمومی..... ۳۱
- بند پنجم: مفهوم اسرار تجاری و تأثیر محیط اینترنتی بر قلمرو تعریف آن..... ۳۲
- مبحث دوم: بررسی عناصر مؤثر تعاریف و مصادیق آن..... ۴۴
- گفتار اول: عناصر..... ۴۴
- بند اول: واجد ارزش اقتصادی باشند..... ۴۴
- بند دوم: اسرار تجاری افشاء نشده باشند..... ۴۷
- بند سوم: اقدامات متعارفی برای حفظ محرمانگی آن انجام شده باشد..... ۴۹
- گفتار دوم: مصادیق اسرار تجاری در محیط مجازی..... ۵۲
- مبحث سوم: مبانی موجهه و مزایای حمایت و معایب نقض اسرار تجاری در دنیای مجازی..... ۵۵
- گفتار اول: حمایت از اسرار تجاری..... ۵۵
- گفتار دوم: اخلاق تجاری در دنیای مجازی..... ۵۶
- گفتار سوم: تشویق نوآوری..... ۵۷
- گفتار چهارم: جلوگیری از رقابت غیرمنصفانه..... ۵۷
- گفتار پنجم: حق اشخاص بر اطلاعات خود..... ۵۸
- فصل سوم: حمایت از اسرار تجاری در دنیای مجازی..... ۵۹**
- مبحث اول: حمایت زیربنایی از اسرار تجاری..... ۵۹
- گفتار اول: طرح مشکل و ارائه راه‌حل..... ۵۹
- بند اول: علل ضعف حمایت از اسرار تجاری در دنیای مجازی..... ۶۰
- بند دوم: گذری کلی بر قوانین حمایتی از اطلاعات سری در دنیای مجازی..... ۶۱
- بند سوم: ارائه راه‌حل برای پیشگیری از اقدامات نامشروع علیه اسرار تجاری در دنیای مجازی..... ۶۲
- مبحث دوم: حمایت حقوقی از اسرار تجاری الکترونیکی..... ۷۰
- گفتار اول: حمایت بین‌المللی از اسرار تجاری..... ۷۰
- گفتار دوم: حمایت کیفری از اسرار تجاری در محیط مجازی..... ۷۸

|                                                                                 |            |
|---------------------------------------------------------------------------------|------------|
| گفتار سوم: قرارداد رازداری برای حفظ اسرار تجاری در دنیای مجازی.....             | ۸۶         |
| گفتار چهارم: حمایت از اسرار در رابطه میان کارفرما و مستخدم.....                 | ۹۰         |
| بند اول: پس از خاتمه رابطه استخدامی.....                                        | ۹۰         |
| بند دوم: تکالیف مستخدم در طول دوره استخدام.....                                 | ۹۳         |
| گفتار پنجم: حمایت در رابطه انتقال‌دهنده و انتقال‌گیرنده اسرار تجاری.....        | ۹۵         |
| بند اول: حق منع تجاوز غیر به اسرار تجاری.....                                   | ۹۷         |
| بند دوم: حق منع استفاده غیرمجاز.....                                            | ۹۸         |
| بند سوم: حق منع افشای اسرار تجاری.....                                          | ۹۸         |
| بند چهارم: حق انتقال به غیر.....                                                | ۱۰۰        |
| گفتار ششم: حمایت از اسرار تجاری الکترونیکی در برابر اشخاص ثالث.....             | ۱۰۸        |
| بند اول: در فرض عدم وضع اسرار تجاری.....                                        | ۱۰۸        |
| بند دوم: در فرض عدم وضع از وضعیت اسرار تجاری.....                               | ۱۰۹        |
| گفتار هفتم: قواعد شکلی حمایت از اسرار تجاری.....                                | ۱۱۱        |
| بند اول: دعاوی اسرار تجاری.....                                                 | ۱۱۱        |
| بند دوم: دفاع در دعاوی اسرار تجاری.....                                         | ۱۲۸        |
| بند سوم: پیشنهاد استفاده از فواید حق اخراج با توجه به مسائل فوق.....            | ۱۳۶        |
| بند چهارم: وسایل جبران خسارت در دشری اسرار تجاری.....                           | ۱۴۱        |
| مبحث سوم: اقدامات فنی برای حمایت از اسرار تجاری الکترونیکی.....                 | ۱۵۵        |
| گفتار اول: ایجاد امضای دیجیتالی (امضای الکترونیکی معادل.....)                   | ۱۵۵        |
| بند اول: قوانین ایجاد و رمزگشایی امضای دیجیتالی.....                            | ۱۵۸        |
| بند دوم: اصول رمزگذاری در جهت حمایت از اسرار الکترونیک.....                     | ۱۵۸        |
| گفتار دوم: معرفی زیرساخت کلید عمومی در حمایت از اسرار تجاری در دنیای مجازی..... | ۱۶۱        |
| بند اول: تعریف و شناخت.....                                                     | ۱۶۳        |
| گفتار سوم: حفظ تمامیت داده سری تجاری از طریق خردکردن پیام (هش‌فانکشن).....      | ۱۶۹        |
| گفتار چهارم: پاکت دیجیتالی.....                                                 | ۱۷۰        |
| <b>نتیجه‌گیری.....</b>                                                          | <b>۱۷۷</b> |
| <b>منابع و مأخذ.....</b>                                                        | <b>۱۸۱</b> |

## چکیده

امروزه اهمیت و ارزش اقتصادی اطلاعات غیر قابل انکار است. تا حدی که برخی گفته‌اند «اطلاعات پول است». اهمیت روزافزون اسرار تجاری در دنیای مجازی و حقیقی، غالب کشورهای پیشرفته و در حال توسعه را به سوی وضع قواعد حقوقی و قوانین خاص ناظر به اسرار تجاری در محیط مجازی سوق داده است. لزوم حمایت از اسرار تجاری در عصر فناوری اطلاعات و فقر ادبیات حقوقی ما در این زمینه مستلزم آن است که مقررات ناظر به حمایت از اسرار تجاری یکسو با تکیه به حقوق ایران و از سوی دیگر با توجه به حقوق سایر کشورها مورد بررسی قرار گیرند.

بر این اساس در این کتاب جایگاه و سابقه اسرار تجاری در دنیای حقیقی و مجازی معلوم گردیده و ضمن بیان مفهوم اسرار تجاری، شرایط و ارکان تشکیل دهنده اسرار تجاری الکترونیکی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین چگونگی حمایت‌های قانونی و ضمانت اجرای کیفری و مدنی حمایت از اسرار تجاری الکترونیکی در مقررات برخی از کشورهای پیشرفته و ایران مورد توجه خاص واقع شده است. در این راستا استثنائات مربوطه و علل موجهه افشای اسرار تجاری الکترونیکی مطرح گردیده است.

اسرار تجاری مال است و به عنوان دارایی‌های فکری و نوع خاصی از حق و نه حق عینی و دینی مطرح می‌شود و برای دارنده آن حقوقی همچون حق تصرف، بیکانه و حق انتقال به رسمیت شناخته شده است و صدور دستور موقت و قرار منع و حکم پرداخت خسارت به عنوان حمایت‌های حقوقی در نظر گرفته می‌شود و همچنین حمایت‌های کیفری از این حقوق مورد بررسی قرار گرفته است.

در بررسی حمایت‌های ملی و بین‌المللی، با وجود تصویب قانون تجارت الکترونیک مصوب ۱۳۸۲، باز هم خلأهای قانونی‌ای در مورد حمایت از اسرار تجاری در دنیای مجازی در حقوق ایران وجود دارد. لذا با مقایسه و بررسی‌های سیستم‌های حقوقی پیشرفته، پیشنهاداتی جهت رفع نواقص موجود در این زمینه، ارائه می‌گردد.

و در این کتاب سعی بر آن است تا با توجه به جنبه‌های مختلف اسباب اقامه دعوا از یک‌سو و توجه به علل مواجهه افشای اسرار تجاری از سوی دیگر و دفاعیاتی که خواننده دعوا می‌تواند ارائه دهد، چراغی فراروی قانونگذار ایرانی قرار گیرد؛ تا با وضع قوانینی شایسته، امنیت اسرار تجاری در دنیای مجازی بیش از پیش تأمین گردد.

www.ketab.ir

قرن حاضر قرن رایانه و سال و ماه آن عجین با پیشرفت‌های آن. اطلاعاتی که لحظه به لحظه از دورترین نقاط جهان مخابره می‌شود و از طریق رسانه‌ها نظیر رادیو، تلویزیون، مطبوعات و تلفن و تلکس عرضه می‌شوند و شامل طیف وسیعی از تبلیغات از تبلیغات یک کالای جدید گرفته تا کشفیات جدید علمی، تنها و تنها به کمک شگفت-اختراعی است به نام رایانه.

اگر بگوییم ظرفیت محتویات آن می‌شناسند به قطع، دنیای امروز را رایانه معنا می‌دهند، جهان قبر از رایانه جهان بعد از آن، فاصله‌ای دورتر از دو کهکشان دارند اگرچه این جادوی انسانی یک سبب به وجود نیامد و اختراعاتی چون تلگراف و تلفن آبستن همچون طفلی بودند.

روش تحقیق در این کتاب روش ته‌سیفی-تحلیلی بوده و سعی بر آن است تا به سؤالاتی چند پاسخ داده شود اول آنکه آیا ما توان با استفاده از مضامین و مصادیق مختلف حقوق مالکیت فکری به تعریف دقیق اسرار تجاری پرداخت؟ آیا می‌توان امنیت اسرار تجاری را در دنیای مجازی سامان بخشید؟ آیا سازمان‌های قانونی و دولتی؛ خصوصی و تجاری و حتی پلیس در این خصوص دارای حقوق و تکالیفی هستند چه تغییراتی در این نهادها در راستای پیشرفت تکنولوژی می‌بایست صورت گیرد؟ آیا دانش‌های علوم رایانه‌ای در این خصوص می‌تواند ما را یاری دهد؟ و...

در این تحول شگرف، دنیایی به واقعیت پیوسته که انسان را اسیر پیدمان‌ها و ویژگی‌های خود کرده است، دنیایی که با فشار یک دکمه سلام اشتیاق مادی را به فرزندش در آن سوی کره خاکی می‌رساند دنیای عجیب و پرسرعت که خورشید و ماه ندارد که با آمد و شدشان روزگار بچرخد بلکه آنقدر بی‌انتهاست که هر ساعتش چون ثانیه‌ای می‌سوزد. دنیای امروز دنیای رایانه و اینترنت و عصر ارتباطات و تحول در گردش اطلاعات در جامعه امروزی به عنوان یک ارزش اقتصادی محسوب می‌شود و گسترش فناوری در تمام ابعاد زندگی انسانی از جمله در تجارت الکترونیکی اثر گذاشته است.

لذا مباحث حقوقی متعددی را در این زمینه مطرح می‌کند. از میان این مباحث، حقوق اسرار تجاری به عنوان شاخه‌ای از حقوق مالکیت فکری به عنوان موضوع مورد نظر انتخاب و در بستر دنیای مجازی و الکترونیکی مورد بررسی قرار می‌گیرد و بعد از تفحص در سیستم‌های حقوقی مختلف و حقوق داخلی تعریف دقیقی از آن ارائه می‌گردد.

بسیاری از اقتصاددانان، متخصصان و دوراندیشان عقیده دارند که در سال‌های اخیر، انقلابی مشابه انقلاب صنعتی به‌وقوع پیوسته که جهان را وارد «عصر اطلاعات» کرده و بسیاری از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی حیات بشر را دست‌خوش تحولی شگرف نموده است.

وقتی به نقش و جایگاه کامپیوتر و مهم‌تر از آن اینترنت در زندگی بشری نگاه می‌کنیم در ذهن پاسخی جز نیاز بشر برای این سؤال مهم نمی‌یابیم که به واقع چه شد که انسان بعد از قرون مادی، زندگی در دنیای فیزیکی، جهانی نامرئی به وجود آورد که آینه‌ای تمام‌نما از وجود خود را از قابل مشاهده و البته ملموس قرار داد.

در واقع اینترنت با ایجاد شبکه‌ای گسترده، جهانی را ساخته که مناسبات اقتصادی فرهنگی و اجتماعی افراد را تغییر داده، نمونه بارز آن بروز انقلابی عظیم در تجارت سنتی و ایجاد شکل جدیدی از آن به نام تجارت الکترونیکی است. تجارت الکترونیکی در حال گسترش جهانی و نفوذ در تمام صنایع می‌شد این پدیده در اثر گسترش استفاده از اینترنت رایج و فراگیر شده است. تجارت الکترونیکی به عنوان بخشی از دنیای الکترونیکی محدودیت‌های مهمی را از عرصه تجارت از جمله محدودیت زمانی و مکانی حذف نموده است. امروزه حق دستیابی به اطلاعات از حقوق بنیادین بشری شده می‌شود و ابزارهای نوین ارتباطی و بویژه گستره فضاهای مجازی، فرصت‌های بی‌بدیلی را در تحقق این حق اساسی فراهم آورده است. این روند سبب درخشان‌تر شدن چهره اقتصادی اطلاعات نیز شده است. این اطلاعات ارزشمند، همواره در معرض هجوم اشخاصی است که با نیتی پید، خوشه‌چینی از ثمره فکری دیگران را در سر می‌پروراند. از این‌رو، حقوق باید چتر حمایتی خود را بر سر دارنده اطلاعات بگستراند. گاه نوعی تعامل میان جامعه و خالق اطلاعات صورت می‌گیرد.

از سوی دیگر اطلاعات همواره بازیگر اصلی صحنه تعاملات اجتماعی بوده اما در هزاره سوم نقشی به غایت برجسته‌تر یافته است. کتاب حاضر قصد دارد حقوق اسرار تجاری را با دنیای متحول اینترنتی و تجارت الکترونیکی بیازماید و موضوعی را تحت عنوان اسرار تجاری الکترونیکی در دنیای مجازی مورد بررسی و پژوهش قرار دهد.